

A teológia a társadalomban¹

VÁRNAI JAKAB OFM

Abstract

This article looks into the legitimacy of attributing a social role to theology, using the form of an *articulus*. Contrary arguments: 1) science can only study objects with a distance, 2) theology should be confined to tasks internal to the Church, and 3) social issues do not belong to the mission of the Church. Considerations: on the social mission of the Church, on the social action of the Church for the sake of „mankind”, on the prophetic task of the Church and of theology, on transcendently based values in a society. Answers: ad 1) being an academic discipline is not the only task of theology, ad 2) locally, theologians are involved in social action to various degrees, ad 3) as current Church teaching insists on a unity between the transcendental main goal and the social mission of the Church, theology clearly has a role in society.

Keywords: *theology, social teaching of the Church, science, prophetic mission, faith and reason*

Kulcsszavak: *teológia, egyház társadalmi tanítása, tudomány, prófétai küldetés, hit és ész*

A jelen konferencia szervezői ezzel a tág témamegjelöléssel – és a rendelkezésre álló idő meghatározásával – megadták nekem a lehetőséget, hogy szűkebb témát, pontosabb címet válasszak. Ez a lehetőség sokféle módon kihasználható lenne: választhatnánk egyetlen szerzőt, gondolatait bemutatva és vele párbeszédet folytatva, vagy kereshetnénk empirikus kiindulópontokat a teológiai fel-sőoktatás relevanciájáról. A felvetődő kérdések bennem kirajzoltak egy másik

VÁRNAI JAKAB ferences szerzetespap, teológus, a Sapientia Szerzetesi Hittudományi Főiskola rektora, a Fundamentális Teológia Tanszék vezetője; varnai.jakab@sapientia.hu

¹ Elhangzott Kolozsváron a Babeş-Bolyai Tudományegyetem Római Katolikus Teológia Kara fennállásának 20. évfordulójára rendezett „Teológia a társadalomért” című konferencián 2016. november 12-én.

eljárásmodot, amely egyrészt tisztelgés a katolikus teológia klasszikus korszaka, a skolasztika előtt, másrészt pedig talán jobban követhetővé teszi a gondolatokat. Ez pedig az *artikulus*. Ez a műfaj megkívánja, hogy kérdésünket pontosan fogalmazzuk meg, felsoroljuk a főbb ellenvetéseket, bemutassuk a megoldásunk alapját jelentő megfontolásokat, végül válaszoljunk az ellenvetésekre. Az előadás címét ezért ezennel leszűkíttem a következőre:

VAJON BESZÉLHETÜNK-E A TEOLÓGIA TÁRSADALMI SZEREPÉRŐL
LEGITIM MÓDON?

Természetesen ez a műfaj manapság nem bevett módja a teológiai munkának. Kifejtésem táptalaját sem a középkori egyetem disputái jelentik, hanem a mai, némileg személytelenebb, a vélemények között eligazodni próbáló keresés. Világossá válik az is, hogy a mai katolikus teológiában – legalábbis felfogásom szerint – az autoritások között nagyobb szerepet játszanak az egyházi tanítóhivatal megnyilatkozásai, mint nyolcszáz évvel ezelőtt. Ezek a megnyilatkozások látszólag tekintélyi érvek, hiszen az egyház vezetőitől származnak, mögöttük azonban komoly teológiai munka húzódik meg, amelynek elméleti súlya van.

Ellenvetések

1. A teológia tudomány, ezért elmélyült, letisztult elemzést csak lezárult folyamatokról, tényekről tud adni. A társadalom aktualitásait nem tudja még elemezni. Tehát nem beszélhetünk legitim módon a teológia társadalmi szerepéről.

Az ellenvetés abból a tudományfelfogásból indul ki, amelyben a jól elkülöníthető, körülírható jelenségek jelentik a vizsgálat tárgyát. Analógiája lehet az a történettudomány, amely csak egy bizonyos idő elteltével, „történelmi távlat” birtokában vizsgálhatja tárgyát. Vagy az az irodalomtudomány, amely úgy gondolja, meg kell várni, mely művekből lesz klasszikus, és akkor tudjuk majd, mit kell vizsgálnunk.

Az ellenvetés alapja lehet az a feltételezés, esetleg negatív tapasztalat is, hogy amikor teológusok az aktuális társadalmi kérdésekhez hozzászólnak, maguk sincsenek mindig tudatában ideológiai meghatározottságuknak. Ha elemzik az aktualitást, előfordulhat, hogy valamelyik társadalmi erő szájíze szerint elemzik; átveszik és legitimálják az uralkodó közmegegyezést.

A teológia igazi tudományos megnyilvánulása e nézet szerint a „pozitív” tudomány, sőt a jelentől minél távolabb eső adatokat vizsgáló kutatás. Ha megmaradunk a középkori liturgia vagy a karoling egyházjog kutatásánál, elkerüljük az aktuális kérdéseket.

2. A teológusok feladata, hogy az egyház tanítását a különféle képzési formákban megfelelően közvetítsék a katolikus hívők számára. A helyi egyház (egyházmegye, egy ország püspökkara) a teológiát általában inkább mint belső szolgálatot veszi igénybe (papnövendékek és hitoktatók felkészítése, felnőttképzés). Tehát nem stb.

Az ellenérv először mint konkrét tapasztalat ér el hozzánk, látva a teológusokkal szembeni elvárásokat és az egyházi élet konkrét kialakítását. A társadalmi kérdésekben való megnyilatkozás mindig egyúttal hatalmi, politikai kérdés is, ezért ebben a püspökök előírásai szerint kell eljárni. Ha egy teológus igazán tevékeny a belső egyházi közvetítés feladatában, és rendszerint még lelkipásztori munkát is végez, úgysem marad ideje más kérdésekkel foglalkozni. A tevékenységek egyházon belüli elosztásának ebben a konkrét formájában egy markáns nézet tükröződik a teológusok feladatáról, ami a belső közvetítés. Nyilvánvaló, hogy nekünk az elmélet szintjén kell kezelnünk az ellenvetést.

3. A teológia a hit tudománya, Istennel foglalkozik, a Szentírás igazságait tanulmányozza. Vizsgálódási körébe nem tartoznak bele a társadalmi kérdések, legfeljebb másodlagosan. Az egyház célja alapvetően transzcendens, az üdvösségre irányul. Tehát nem stb.

Ez az ellenvetés is az egyház küldetéséből vezeti le a teológia feladatát. Hangsúlyozza az egyház természetfeletti célját, ezt tekinti „voltaképpen” igazi célnak.² A *Gaudium et spes* zsinati konstitúcióban olvassuk: „A küldetés, melyet Krisztus Egyházára bízott, nem politikai, gazdasági vagy társadalmi jellegű: a cél, amit eléje kitűzött, vallási természetű. (A mondat forrásaként a zsinati dokumentum XII. Piusz pápának egy beszédét jelöli meg, amelyet „történetsekhez és régészekhez” intézett 1956. március 9-én.) Ez a gondolkodásmód feltételezi, hogy a természetes és természetfeletti tartomány világosan elkülö-

² Vö. FRANCIS SCHÜSSLER FIORENZA: *Foundational Theology. Jesus and the Church*, Crossroad, New York, 1985, 197–245.

níthető, hogy az üdvösség szolgálata ebben a világban mindig egyértelműen elválasztható a „szociális kérdésektől”.

Megfontolások

Mielőtt közvetlenül az ellenvetésekre válaszolnánk, idézzünk fel néhány szempontot, amely a választakat világossá teszi.

a) A teológia az egyház életfunkciója, tehát az igazi kérdés az egyház küldetése a társadalomban. Az egyház társadalmi küldetése pedig az üdvösség szolgálatához képest nem másodlagos, kiegészítő, hanem szervesen hozzátartozik.

A teológia egyházi jellegét nem nehéz megindokolni, hiszen a Krisztust követők közössége immár kétezer éve műveli a hit tudományos feldolgozását. A mai teológia három „alapfunkciót” ír le mint az egyház alapvető cselekvését: *leiturgia, martúria, diakonia* (istentisztelet, tanúságtétel, szolgálat).³ A második alapfunkció foglalja magában a tanítás feladatát. A megfontolás logikája azonban a következő lépést emeli ki: Ha a teológia az egyház életfunkciója, akkor érvényes rá mindaz, ami az egyház társadalmi küldetéséről elmondható. A feladat most tehát annak megmutatása, hogy az egyház társadalmi küldetése nem mellékes, tetszőleges, másodlagos funkció. A II. Vatikáni Zsinaton az egyház hozzá kívánt szólni alapvető társadalmi kérdésekhez, motivációjaként pedig az evangéliumot jelölte meg:

„Napjainkban az emberi nemet saját találmányai és saját hatalma ámulatra indítja, de gyakran aggasztó kérdések gyötrik: merre fejlődik a mai világ, mi az ember helye és szerepe a mindenségben, mi értelme van egyéni és közösségi törekvéseinek, s végül mi a dolgok és az ember végső célja? Ezért a Zsinat – Isten Krisztus által összegyűjtött egyetemes népének hitét tanúsítva és kifejtve – nem is adhatná ékesebb bizonyosságát elkötelezettségének, tiszteletének és szeretetének az emberek nagy családja iránt, melyben maga is él, mint hogy hozván az evangélium világosságát párbeszédet kezd e kérdésekről, és az emberiség rendelkezésére bocsátja

³ SIEGFRIED WIEDENHOFER: Egyháztan, in Theodor Schneider (szerk.) *A dogmatika kézikönyve*, II., Vigilia, Budapest, 1997, 49–159., itt: 112–116.

azokat az üdvös erőket, melyeket maga az Egyház a Szentlélek vezetése alatt alapítójától kap.” (GS 3.)

Az az evangélium, amely a keresztényeket élteni, választ kínál az ember alapkérdéseire, ezért az egyháznak kötelessége, mondja VI. Pál pápa, hogy „az Evangélium fényével megvilágítsa koruk társadalmi kérdéseit” (*Populorum Progressio* 2.). Szintén VI. Pál pápától idézzük az egyház társadalmi küldetésének egy további markáns, polemikus megfogalmazását. VI. Pál pápa az 1974-es püspöki szinódus nyomán írta le ezeket a szavakat az *Evangélii Nuntiandi* kezdetű enciklikájában (34.). Ezekben az években kiéleződött a vita arról, hogy a latin-amerikai felszabadítási mozgalmakhoz mi legyen az egyház viszonya.

„Így tehát amikor az egyház hirdeti a felszabadulást, és azok oldalán áll, akik a szabadságért fáradoznak és szenvednek, nem tűri, hogy hatáskörét kizárólagosan a vallás területére korlátozzák, és ne engedjék törődni az emberek evilági gondjaival. Ugyanakkor viszont hangsúlyozza, hogy küldetése elsősorban lelki jellegű, nem hajlandó az Isten országának hirdetését az emberi szabadságjogok hirdetésével helyettesíteni, és kitart amellett, hogy amit az emberi felszabadulás megvalósításáért tesz, az sohasem volna teljes és tökéletes, ha elmulasztaná hirdetni, hogy üdvösségünk Jézus Krisztusban van.”

A társadalmi jelenlét és cselekvés mint „az emberek evilági gondjaival való törődés” alapvető törekvése az egyház társadalmi tanításának. Ennek nyomán halad II. János Pál pápa a társadalmi kérdéstről írt enciklikájában (1987).

„El kell ismernünk VI. Pál dokumentumának [a *Populorum Progressio*-nak] azt az érdemét, hogy XIII. Leó enciklikájához kapcsolódva hangsúlyozza a fejlődés *erkölcsi és kulturális jellegét*, és ez már jogosan és szükségszerűen az Egyház illetékességének területéhez tartozik. Ezzel az Egyház újabb bizonyítékát adta annak, hogy a szociális tanítás a kereszténység lényegéhez tartozik, mert Isten szavát alkalmaznia kell az emberek és a közösségek életére, továbbá az ezzel összefüggő földi dolgokra.” (*Sollicitudo Rei Socialis*, 8.)

Az egyház társadalmi küldetésének teológiai alapjait vizsgálva Francis Schüssler Fiorenza megjegyzi⁴, hogy míg a II. Vatikáni Zsinatig az egyházi dokumentumok ellentétbe állították a vallási jelleg prioritását és a szociális küldetést, a zsinat óta a kettőt egységben gondolják el. Egyszerre ragaszkodnak két elemhez anélkül, hogy egyiket a másikkra akarnák redukálni: az egyház célja vallási, az egyház társadalmi küldetése konstitutív. A latin-amerikai püspöki karok pueblai gyűlésén II. János Pál pápa 1979. január 28-án egyfelől hangsúlyozta, hogy „az Egyház alapvető küldetése, megkülönböztető hivatása és legmélyebb identitása az evangelizáció” (I.7), másfelől viszont lentebb pontosítja: „Ha az Egyház kiáll az ember mellett, akkor azt küldetésével összhangban teszi, amely, bár vallási és nem szociális vagy politikai, mindig az ember egészét veszi tekintetbe.” (III.2).

b) Az egyház „társadalmi cselekvésének” igazi tárgyaként sokszor nem a „társadalom” szerepel, hanem az „ember”.

Alapkérdésünk átgondolásához megfontolandó, hogy amikor az egyház a maga társadalmi cselekvésének elveiről beszél, legtöbbször antropológiai síkon nyilatkozik meg. Ez a gondolatmenet hatja át a zsinat lelkipásztori konstitúcióját, amikor így ír (10.): „Valójában azok az egyensúlyzavarok, melyektől a mai világ szenved, azzal az alapvetőbb egyensúlyzavarral függenek össze, mely az ember szívében gyökerezik.” Rámutat arra, hogy ebből „sok és nagy társadalmi ellentét is származik” (10.). Ha valaki esetleg bírálná ezt a megfogalmazást, hogy a társadalmi bajok orvoslását az egyház pusztán az egyéni megtéréssel akarja orvosolni, annak felidézzük, hogy a problémát nem viszi át egyéni szintre, hanem az egyéni szintet összekapcsolja a társadalmi szintű kérdéssel. Ezzel a motivációval fejt ki VI. Pál pápa a *Populorum Progressio* enciklikában (13.) az egyház küldetését:

„Így, mivel az egyház törekvései összhangban vannak az emberek legjobb törekvéseivel, s fájdalom emészti ugyanakkor reményeik sűrű meghíúsulása miatt, minden vágya ezért az emberek mellett állni abban, hogy elérjék legteljesebb kibontakozásukat: ennek érdekében azt teszi az emberek elé, ami egyedül önála van meg: az emberről és az emberiségről vallott egyetemes felfogását.”

⁴ Vö. i.m., 207.

Az emberről szóló igazság kifejtése az egyház társadalmi cselekvésének alapja, márpedig ebben teológiai kérdések szerepelnek. Ezt helyezi a középpontba II. János Pál pápa első enciklikája (1979. március 4.). Gyakran idézik belőle a szavakat, miszerint az „Egyház útja az ember”. Érdemes a teljes mondatot idézni, hogy az alapkérdésünkkel való összefüggés egyértelmű legyen (*Redemptor Hominis* 14.):

„A teljes ember, létének teljes, személyként megélt valóságában és közösségi-társadalmi életében – családjában, a társadalomban, nagyon sokfajta körülmény között, nemzetében és népében (esetleg kizárólag egy család vagy törzs kötelékében), az emberiség egészében –, ez az ember az Egyház elsődleges útja, melyen küldetése betöltésekor járnia kell; ő az Egyház első és legfontosabb útja, amelyet maga Krisztus nyitott meg, s amelyen a megtestesülés és megváltás misztériumában Ő maga állandóan jár.”

A teológia mint egyházi szolgálat abban a társadalmi küldetésben kap helyet, amelyet az egyháznak az emberért érzett felelőssége alapoz meg.

c) A hagyományörzés mellett a teológiának feladata az új válaszok keresése is az új kérdésekre, ez a „prófétikus” feladat. A teológia az egyház életfunkciója, ezért a profétikus elem általában az egyházban és szűkebben a teológiában is jelen kell, hogy legyen. A teológia a szellem kísérletezése, hogy a társadalomban a dolgok Isten fényénél másképpen is lehetnének.

Ez a szempont arra figyelmeztet, hogy a teológiának több funkciója is van, és ezeket nem írtuk le kimerítően, amikor csupán a belső közvetítést vagy a történeti kutatást jelöltük meg. Ha a teológiát az egyház alapvető életfunkciójának tarthatjuk, akkor mindaz, amit a II. Vatikáni Zsinat az egyház profétikus dimenziójáról mond, a teológiát is érinti. A zsinat pedig kimondta, hogy „Isten népének teljessége részesedik Jézus profétai szolgálatából” (*Lumen gentium* 35). Ennek a profétai szolgálatnak a gyakorlása a kor kérdéseire adandó hitbéli válasz kutatása a természetfeletti hitérzék, a *sensus fidei* birtokában. Hogy ennek során hitelesen értelmezzük-e Isten Igéjét, ezt az egyházi tanítóhivatal külde-

tése eldönteni. A katolikus teológia ebben az összefüggésben veszi vizsgálat alá az újabb és újabb kérdéseket.⁵

Nyilvánvaló, hogy az egyház a maga profétikus küldetését különböző irányban, sokféle közegben gyakorolja. Érvényesül ez a lelki tapasztalat síkján, ahol az imádság, elmélkedés és szemlélődés közegében találkoznak a kor kérdései a krisztusi igazsággal. Megvalósul a társadalmi elköteleződés, a segítő és népjóléti munka során, ahol a segítségnyújtás új formáit hozza létre az egyházi küldetés. A teológia mindenkori állapota mutatja meg, hogy egy helyi egyház milyen jelentőséget tulajdonít a profétikus küldetés intellektuális síkon történő érvényesítésének.

d) Egy társadalomban döntő jelentőségű, hogy milyen transzcendens megalapozású értékek érvényesülnek és milyen alapvető eszmények alakulnak ki. A teológia pedig éppen ezzel foglalkozik.

A teológia társadalmi küldetése eszerint: örködni azon, hogy az imádás az igaz Istennek adassék. Hogy Jézus Krisztus Istene legyen a tartalma minden hivatkozásnak, amely „Istent” idézi. A teológiai kutatás és kifejtés eszközeivel élénk állítja a helyes istenfogalmat, aminek alapján az emberekben kialakul az „istenkép”, ez a pszichológiai valóság.

A most végéhez közeledő „Irgalmasság Éve” a katolikus egyházban így egyszerre egy teológiai kijelentés („Isten irgalmasságát úgy kell tekintenünk, mint az ő alapvető tulajdonságát”) és egyszerre társadalmi állásfoglalás („A mai társadalomban az irgalmas Isten képe alapján kell rendezni a viszonyokat”). Az istenkép pedig összefügg az emberképpel is. Amikor az egyház röviden összefoglalja társadalmi tanítását⁶, van bátorsága a Szentháromság jézusi kinyilatkoztatásából kiindulni. Ennek hatása van az emberről alkotott szemléletre is: kapcsolatra teremtett. Az egyház küldetése erre épül: az emberi személyiség transzcendenciájának jele és oltalmazója. Ennek szellemében értelmezhetjük Ratzinger bíboros 1991-ben mondott szavait: Az egyház elsődleges feladata, hogy „elevenen tartsa az igazságosság alapvető mércéjét, és azt kivonja a hatalom önkénye alól”.⁷

⁵ Ld. erről a Nemzetközi Teológiai Bizottság dokumentumát: *A teológia ma*, 2012, 33.

⁶ *Az Egyház társadalmi tanításának kompendiuma*, 28–33.

⁷ JOSEPH CARDINAL RATZINGER: *Wendeseit für Europa? Diagnosen und Prognosen zur Lage von Kirche und Welt*, Einsiedeln, Freiburg, 1991, 40.

Kontraszt útján is kimutatható az istenkép jelentősége: ha látunk egy vallást, amely szent könyvében a tanítását és gyakorlatát el nem fogadókkal szemben erőszakos fellépésre buzdít, amely a nőekkel szemben megkülönböztetéseket szentesít, és a közösséget elhagyók iránt megsemmisítő erővel lép fel, és mindezeket Isten akarataként hirdeti, akkor megértjük, mennyire nem mindegy, hogy milyen teológia működik a társadalom vallási közösségeinek keretében.

Ha viszont ez így van, akkor nemcsak a teológia társadalmi kérdés, hanem annak kritikája is. Lehetségesnek kell lennie, hogy a társadalom reflektáljon közös eszményeinek transzcendens megalapozására, és visszakérdezzen a teológiára: hogyan beszélt Istenről, hogy ilyen gondolkodás alakult ki? Esetleg elképzelhető, hogy későbbi korok visszakérdeznek majd a mai teológiára: miért nem látott meg bizonyos következményeket, és emelte fel szavát? Ha például láthatóvá válnak a jóléti társadalom gyöngéi (szolidaritás hiánya, visszaélés az anyagi erőforrásokkal, a demográfia alárendelése az egyéni jólétnek), mennyire marad ártatlan annak a kornak a teológiája?

Válaszok

ad 1. A tudományjelleg a teológia lényeges jellemzője, de nem minden funkciója szigorúan szaktudományos. Bár a társadalom aktuális kérdései még nem eléggé letisztultak a pontos elemzéshez, ettől még a teológia legitim módon szól hozzá ezekhez.

A társadalmi jelenségek, amelyekről az egyháznak beszélnie kell az emberért viselt felelőssége és prófétai küldetése miatt, túlságosan sürgetőek ahhoz, hogy egyfajta tudományoszmény nevében az egyház lemondjon ezek mielőbbi igényes vizsgálatáról. Az új jelenségek mérlegelése a hitben, a hagyomány alapján, az értelem eszközeivel szintén feladata a teológiának, ahogy bármely tudománynak vannak új frontvonalai. Krisztus prófétai küldetését folytatva ezt már a 2. tesszaloniki levél kimondja: „Mindent vizsgáljatok meg; ami jó, azt tartsátok meg!” (5,21).

ad 2. Hogy a teológusok mennyire foglalkoznak társadalmi aktualitásokkal, ez összefügg az egyház belső feladatelosztásával egy adott régióban. Nem szabad azonban alábecsülni azt a társadalmi hatást sem, amelyet a teológia a belső egyházi szolgálat által gyakorol.

Előfordulhat, hogy az egyház egy adott országban élve a teológiát inkább mint belső szolgálatot veszi igénybe (papnövendékek és hitoktatók felkészítése, felnőttképzés). Ez azonban nem szükségszerű, és nincs is ilyen előírás. Kérdés, hogy a „belső szolgálat” túlhangsúlyozása mellett az adott helyi egyház maradéktalanul valóra váltja-e társadalmi küldetését? A belső egyházi feladatelosztás alakulásából nem lehet elméleti elvárásokat megfogalmazni. A helyi egyház sokszor helyet ad a külső szolgálatnak is: engedi, bátorítja, hogy a teológusok aktuális társadalmi kérdésekkel is foglalkozzanak. Példa erre a „keresztény társadalmi elvek a gazdaságban” kérdéskör, amely Magyarországon formális főiskolai képzésként is megjelent, sőt mára országos mozgalommá vált. A negyedik megfontolásunk („d”) pedig arra figyelmeztet: a teológia társadalmi hatása esetleg csak közvetett, de ettől még lehet nagyon jelentős.

ad 3. Az egyház transzcendens célját nem úgy kell felfogni, mint el- lentétet a szociális cselekvéssel.

Az első megfontolás után már szinte felesleges visszatérnünk erre az ellenvetésre. Most már csak annyi a feladatunk, hogy ezt a szempontot a teológia küldetésére vonatkoztassuk. Az egyház közös, általános társadalmi küldetéséből fakadó teológiai feladat megfogalmazódik már a II. Vatikáni Zsinat *Gaudium et spes* lelkipásztori konstitúciójában is (62., amely a kultúráról szóló fejezet zárógondolata):

„A papnevelő intézetekben és az egyetemeken a hittudomány művelői igyekezzenek közös erőfeszítéssel és eszmecserével együttműködni más tudományok képviselőivel. A teológiai kutatás a kinyilatkoztatott igazság mélyebb megértését keresse, ugyanakkor azonban teremtsen kapcsolatokat saját korával is, hogy hozzásegítse a tudósokat a hit teljesebb megértéséhez. Ezt az együttműködést jól hasznosíthatják a papság képzésénél; hogy az igehirdetők az Egyház Istenről, emberről, világról szóló tanítását megfelelőbben tudják kifejtetni kortársaik előtt, s ezek készségesen fogadják szavukat. Sőt az is kívánatos, hogy minél több világi hívő szerezzen megfelelő képzettséget a szent tudományokban, és közülük egyesek hivatászerűen is szenteljék magukat e tudományoknak, és azokat előbbre is vigyék.”

Tanulságos, ahogy az egyház társadalmi cselekvésének összefüggésébe helyezett teológiai munka a világi hívek közreműködését is feltételezi.

Az egyház társadalmi küldetése tehát prófétai küldetéséből fakad. Első enciklikájában II. János Pál pápa ennek jegyében emeli ki a teológia fontosságát: „A teológia mindig nagy jelentőségű volt és marad abban, hogy az Egyház, Isten népe termékenyen és gyümölcsözően vehessen részt Krisztus prófétai küldetésében.” (RH 19.)

Végül XVI. Benedek pápát idézzük, aki 2012. december 7-én a Nemzetközi Teológiai Bizottság tagjaihoz intézett beszédében éppen a teológusokat emlékezteti arra, hogy a szociális tanítás az egyház alapvető feladatához kapcsolódik:

„Ha az emberek és az Isten közötti kapcsolat megszakítása mélységes ki-egyensúlyozatlanságot hordoz magában az emberek közötti viszonyokban, az Istennel való kiengesztelődés [...] lesz az egység és testvériség alapvető forrása. Ebbe az összképbe áll be a harmadik témán való munkálkodásotok: az egyház szociális tanítása a hitről szóló tanítás egészében. Ez megerősíti, hogy a szociális tanítás nem egy külsődleges adalék, hanem alapelveit magának a hitnek a forrásaiból meríti anélkül, hogy elhomályosítaná a társadalmi filozófiával való kapcsolatát. Ez a tanítás arra törekszik, hogy hatékonyra tegye a szociális körülmények nagy változatosságában az új parancsot, amit az Úr Jézus hagyott ránk: »Amint én szerettelek benneteket, úgy szeressétek ti is egymást« (Jn 13,34).”

Ezzel összhangban beszél Benedek pápa arról is, hogy feladatának valóra váltásához a teológiának helyet kell kapnia az egyetem világában. Nem kevesebb forog itt kockán, mint hogy az értelemről alkotott felfogásunk ne szenvedjen szűkítést vagy torzítást. A pápa szavaiban utal a Bizottság *A teológia ma c.* dokumentumára, amelyet 2012 elején tettek közzé.

„Abban a kulturális környezetben, ahol egyeseket megkísért az, hogy vagy megfosszák a teológiát az akadémiai státuszától, mivel szoros kapcsolatban áll a hittel, vagy pedig elvonatkoztatassanak a teológia hívó és hitvalló dimenziójától, annak kockáztatásával, hogy összekeverik azt a vallástudományokkal, és azokra redukálják, a ti dokumentumotok szükségszerűen arra emlékeztet, hogy a teológia elválaszthatatlanul hitvalló és ésszerű, és hogy az egyetemi intézményeken való jelenléte biztosítja, vagy kell hogy biztosítsa magának az emberi észnek a teljes és integráns szemléletét.”

Ha felidézzük Benedek pápa egyik korábbi beszédét erről a témáról, látjuk, milyen nagy hangsúllyal szól a teológia egyetemi rangjáról. Gondolatmene-

tünket ezért az emlékezetes, 2006. szeptember 12-én elmondott regensburgi beszéd soraival zárjuk:

„A tudományosság éthosza [...] az engedelmeskedni akarás az igazságnak, tehát egy olyan magatartás kifejeződése, amely része a keresztény szellem lényeges döntéseinek. Nem a meghátrálás, nem a negatív kritika áll tehát szándékunkban; hanem az észről alkotott fogalmunk és észhasználatunk kitérítéséről van szó, mert az ember lehetőségei fölötti örömmel együtt látjuk a veszedelmeket is, melyek ezekből a lehetőségekből fakadnak, és föl kell tennünk a kérdést: hogyan tudunk úrrá lenni rajtuk? Csak akkor járhatunk sikerrel, ha az ész és a hit új módon találhatnak egységre; ha túllépünk az értelem önként kinyilvánított lehatárolásán arra, ami kísérletileg igazolható, és újból föltárjuk előtte a teljes terét. Ebben az értelemben a teológiának – és nem csupán mint történeti és embertudományi szaknak, hanem mint sajátos és igaz teológiának, azaz mint a hit ésszerű volta kutatásának – meg kell kapnia a maga helyét az egyetemen és a tudományok széleskörű dialógusában.”

*

Kívánjuk, hogy az évfordulóját ünneplő kolozsvári római katolikus teológiai fakultás további története ennek az eszménynek a jegyében alakuljon!